

РЕЦЕНЗИЯ
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД НА ТЕМА
„КРИМИНОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЕКСТРЕМИЗМА И ПРОБЛЕМИ НА
БОРБАТА С НЕГО”
ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”

Докторант: Серик Айтбекович Умбетбаев

Форма на обучение: самостоятелна подготовка

Научни ръководители: доц. д-р Галина Ковачева

доц. Зауреш Абдукаримова

Област на висшето образование: „Социални, стопански и правни науки”

Професионално направление: „Право”

Докторска програма: „Криминология”

Рецензент: проф. д.н. Юлия Дончева Бояджиева, съобразно заповед на ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 143 от 27.02.2023 г.

1. Кратки биографични данни за докторанта

Серик Умбетбаев е роден на 22.02.1987 г. в гр. Тараз, Жамбилска област, Република Казахстан. През 2008 г. завършва Таразкия държавен университет „М. Х. Дулати“, специалност „Международно право“. По време на обучението е многократно награждаван с грамоти и благодарствени писма от ректора на университета за активно участие в конференции и съревнования.

През 2012 г. завършва магистратура по специалност „Право“. Трудовата си дейност започва през 2009 г. като помощник-ректор на университета. От 2012 г. до септември 2019 г. работи като заместник-директор на издателство „Тараз университет“. От септември 2019 г. до юни 2021 г. е помощник-ректор и ръководител на апарата на ректора. От 03.07.2021 г. не работи. Женен, с две деца.

Съгласно заповед на ректора на ВСУ № 304 от 03.06.2020 г. срокът на обучение на докторанта е от юни 2020 г. до юни 2023 г. Отчислен е с право на защита със заповед на ректора на ВСУ № 944 от 13.12.2022 г.

2. Актуалност и значимост на проблематиката на дисертационния труд

През изминалите десетилетия темата за екстремизма като национален, регионален и глобален проблем непрекъснато придобива все по-голяма актуалност за вътрешната сигурност на държавите и за световната стабилност. Това показват включително и събитията в най-големия град Алмати на Република Казахстан през януари 2022 г., започнали мирно, с икономически искания и граждански протести, но бързо преминали в насилствени действия, грабежи, хулиганства, унищожаване на обществени и държавни сгради, убийства.

Нараства и интересът към екстремизма като проблем за научно изследване от политологията, политическата социология, психологията. За криминологичната наука темата за престъпността с екстремистка насоченост също придобива все по-голям интерес.

Във въведението на дисертацията е описана много добре актуалността на проблема за екстремизма като социално-политическо, аз бих добавила – и правно, явление. Наблюдава се количествен ръст на публикациите по разглежданата тематика, но липсват

или са съвсем недостатъчни изследванията относно: разработването и унифицирането на използваната терминология; наказателноправната характеристика на престъпленията с екстремистка насоченост; критериите за разграничаване на тези престъпления от престъпленията, извършени по мотиви на враждебност и омраза; криминологичните аспекти на екстремистката престъпност – реални размери и структура; специфични детерминанти; личност на екстремиста; проблеми на превенцията като комплекс от различни мерки и дейности, което да даде на правоприлагащите и другите държавни органи и на обществените формирания надеждна информация за определяне на насоките, формите и методите за провеждане на работата по ограничаване на екстремистките престъпления.

3. Общо представяне на дисертационния труд

Предложеният за рецензия дисертационен труд „Криминологична характеристика на екстремизма и проблеми на борбата с него” включва увод, изложение в три глави, заключение и библиография с общ обем 301 печатни страници. Съдържанието на всяка глава е разделено на отделни точки/параграфи, в края на всяка глава са направени изводи. Основният текст включва 28 таблици, 10 диаграми, 1 карта и 2 приложения. Библиографията включва 296 заглавия на български, руски и английски език, както и правни източници.

Глава първа „Развитие на законодателството за борба с екстремизма” се състои от 3 точки/параграфи.

В точка 1.1 „Понятие за екстремизъм” е извършен анализ на използваната терминология, свързана с явлението „екстремизъм“. Заключение е, че въпреки известни различия във възгледите на учените, изследващи екстремизма, той се свързва с придържането и използването на крайни възгледи и мерки – терористични актове, отвлечения, убийства и т.н., при постигане на целите.

Изводът на докторанта при разглеждането на международните норми, които в една или друга степен разглеждат екстремизма, е, че до голяма степен те са декларативни и не съдържат списък с екстремистки деяния (с изключение на тероризма).

Тъй като Казахстан, като страна – участничка в Съдружието на независимите държави, е ратифицирала *Шанхайската конвенция за борба с тероризма, сепаратизма и екстремизма* (15 юни 2001 г.), тя използва в националното си законодателство понятието екстремизъм като дейност, насочена към прилагане на крайни мерки, призив към насилие, като идеология, предписваща принудителното налагане на нейните принципи, нетърпимост към мнение, различно от това, продиктувано от тази идеология, и оправдаваща потискането на идеологическите противници.

Точка 1.2 „Наказателноправна характеристика на престъпленията с екстремистка насоченост в Република Казахстан”. Понятието за престъпление с екстремистка насоченост е сравнително ново за казахстанското наказателно законодателство и поради това недостатъчно изследвано. Проявите на екстремизъм, предвидени в наказателноправните норми на Особената част на Наказателния кодекс на Република Казахстан (НК на РК), са разположени в различни глави и засягат различни групи защитени от закона обществени отношения. Посочени са в параграф 39 на чл. 3 от НК на РК: това са деянията, предвидени в чл. 174, 179, 180, 181, 182, 184, 258, 259, 260, 267, 404 (части втора и трета) и 405.

Направена е наказателноправна оценка на съставите на престъпленията, съдържащи признаци на екстремизъм. Изследвани са обектът на екстремизма и целта на

екстремистката дейност. Установено е, че престъпленията, извършени по екстремистки мотиви, са разнообразни от гледна точка на тяхната обективна страна, която е свързана с причиняване на вреди на представители на определена политическа, идеологическа, расова, национална, религиозна или социална група. Престъпленията, извършени по екстремистки мотив, могат да бъдат осъществени само под формата на активни действия и се характеризират с умишлена вина под формата на пряк умисъл.

Разгледани са лицата, които могат да бъдат субекти на екстремистки престъпления, предвидени в изброените по-горе състави на НК на РК. Разгледани са и съставите, в които се предвиждат условия за освобождаване от наказателна отговорност на лица, които доброволно са прекратили участието си в екстремистка дейност, ако техните действия не съставляват различен състав на престъпление.

В точка 1.3 „Отговорността за екстремизъм в съвременното право на другите държави” се подчертава, че всички изследвани държави считат екстремизма за реална заплаха и за да се противопоставят на него, приемат не само закони, но и национални/държавни програми за противодействие. Извършен е анализ на чуждестранния опит по правното и в частност – наказателноправното регулиране на явлениято, с подчертаване на общите характеристики на правната отговорност и на различията в правната уредба.

Изложението е ценно с познавателния си характер, с обзора, който се прави на законодателствата на държави от различни региони: европейски – Великобритания, Федеративна република Германия, България; Русия и азиатски страни – Киргизстан, Азербайджан, Туркменистан, Узбекистан, Таджикистан, както и на базовите документи на международно равнище – ООН, Съвет на Европа, Европейски съюз и др.

Във втората глава „Криминологична характеристика на екстремизма” изложението е систематизирано в 3 точки.

В точка 2.1 „Съвременни особености на факторите, влияещи върху възникването на екстремизма” се обосновава тезата, че съществуването на екстремистки престъпления се определя от общите причини, които детерминират престъпността като цяло. Но, подобно на другите видове престъпност, тези престъпления са породени от комплекс от фактори, имащи собствени характеристики. Анализирани са основните, според автора, фактори: недоволство от социалното положение/социално-икономически фактор; неефективно управление, нарушаване на правата на човека и принципа на върховенството на закона; масирана пропаганда на идеите за религиозен екстремизъм и тероризъм в интернет; ислямизация на обществото; глобализъм; маргинализация и дискриминация; фактори на индивидуално ниво.

В точка 2.2 „Ниво, динамика и структура на екстремизма” на базата на статистическа информация на Комитета по правна статистика и на Главната прокуратура са представени тенденциите на регистрираната обща престъпност и на престъпността с екстремистки характер в Република Казахстан за периода 2016 – 2021 г. Констатацията е, че престъпленията с екстремистка насоченост показват по-голямо намаление на фона на снижаването на общата престъпност, с дадени обяснения за наблюдаваната динамика.

Прави се извод за високо ниво на латентност на екстремистките престъпления, сочещо несъответствие на официалната статистика с действителните данни. Констатацията вероятно е правилна, но звучи умозрително. Но докторантът съвсем справедливо отбелязва голямата необходимост от структури, специализирани в изучаването на латентността на престъпността в страната. Тази нужда е още по-належаща по отношение на провеждането на регулярни виктимизационни изследвания сред населението за реална

оценка на мащаба на екстремизма като проблем, за мнението на гражданите за одобрението/неодобрението на екстремистките идеи, за оценка на степента на проникване на екстремизма в обществото, за ефективността от дейността на органите на наказателно правосъдие.

Точка 2.3 „Криминологична характеристика на личността на екстремиста“. Наличието на статистически данни за престъпленията с екстремистка насоченост, както и извършената анкета сред населението, са дали възможност на докторанта да направи доста пълна криминологична характеристика на лицата, спрямо които са предявени обвинения за наказуема екстремистка дейност.

Авторски принос е направеният криминологичен портрет на лице, извършващо екстремистко престъпление: това е зрял мъж на възраст от 21 до 40 години, притежаващ висок образователен ценз, официално не работещ никъде или безработен, без постоянна месторабота, не притежаващ парични средства и перспективи, пренебрегващ правните норми, агресивно настроен за решаването на житейските си проблеми чрез пропагандиране на политическо насилие.

В трета глава „Противодействие на екстремистката дейност: състояние и начини за усъвършенстване“, състояща се също от 3 точки, е изследван и систематизиран съществуващият в Казахстан модел за противодействие на екстремизма.

В първата точка „Състояние на противодействието на екстремистката дейност в Република Казахстан“ е осъществен анализ въз основа на задачите, определени в Държавната програма за противодействие на религиозния екстремизъм и тероризма в Република Казахстан за 2018 – 2022 г. Има значителни постижения по отношение на усъвършенстването на мерките за формиране на имунитет в обществото към радикална идеология и нулева толерантност към радикални прояви. Актуализирани са Наказателният кодекс, Наказателно-процесуалният кодекс и Наказателно-изпълнителният кодекс. Засилени са мерките на наказателна отговорност за терористична и екстремистка дейност. Засилен е съдебният контрол върху действията на следователите, засягащи правата и свободите на човека, вследствие въвеждането на института на разследващия съдия. Актуализирани са законодателни норми в областта на оборота на оръжия и охранителната дейност, регулирането на миграцията и др.

Във втората точка „Усъвършенстване на законодателството за противодействие на екстремизма в Република Казахстан“ се изследва системата за законодателна регламентация и организация на дейността по противодействие на екстремизма. Анализът показва, че в националното законодателство се наблюдава наличие на неопределени правни конструкции, което позволява нееднозначни и широки тълкувания и необосновано привличане на лица към наказателна отговорност. Освен това в законодателството като цяло има редица несъответствия.

Предлага се провеждането на мониторинг на практиката по правоприлагане в областта на противодействието на екстремизма, както и създаване на държавна система за установяване и разрешаване на такива конфликти на ранен етап.

Предлага се разработване и внедряване в рамките на Шанхайската организация за сътрудничество (ШОС) на механизъм, предназначен изключително за защита на правата на човека, за осигуряване на прозрачност и гарантиране на достъп до водения в ШОС списък на забранените организации и други „черни“ списъци, за редовно оценяване на правните последици от прилагането на вътрешните норми на ШОС.

Формулирани са насоки за подобряване на законодателството за противодействие на екстремизма.

В третата точка „Превенция на екстремистката дейност” се прави анализ на тази дейност отново на базата на Държавната програма за противодействие на религиозния екстремизъм и тероризма в Република Казахстан за 2018 – 2022 г. Обоснована е тезата, че следващата програма, която ще бъде приета, не трябва да се „затваря” единствено в границите на религиозния екстремизъм.

Разкрити са основните проблеми и предизвикателства пред личния състав на правоохранителните органи, които не са готови в пълнота да осъществяват дейността по пресичане на престъпленията с екстремистка насоченост.

Практическа стойност имат резултатите от направеното проучване сред населението, че по-голямата част от гражданите на Казахстан са готови да се обърнат към правоприлагащите органи за помощ в случай на заплахи, свързани с дейността на екстремистки групи. Като цяло гражданите са готови да предоставят цялата възможна помощ както на правоприлагащите органи, така и на другите държавни органи. Според оценката на респондентите най-подходящо за намаляване на нивото на екстремистките прояви в обществото е засилването на наказателноправните мерки за предотвратяване на екстремизма.

Докторантът прави констатация, че Комитетът за национална безопасност (КНБ) на Казахстан, като координиращ център, следва да определя както съдържанието, така и последователността на действията на всички териториални органи на КНБ и на Министерството на вътрешните работи на РК в областта на превенцията на екстремистката дейност. В тази връзка е обоснована необходимостта от въвеждане на 5-степенен механизъм на дейност на правоприлагащите органи за установяване, превенция, пресичане, разкриване и разследване на престъпления с екстремистка насоченост.

Като особено важни проблеми са подчертани: прилагането на новите научни постижения в практиката на правоприлагащите органи; нормативното регулиране на дейността на института на имамите (затворнически свещеници) в корекционните заведения за изкореняване на идеологията на религиозния екстремизъм.

4. Методология и методика на дисертационното изследване

Дисертационният труд е подготвен на базата на теоретико-емпирично изследване с ясно дефинирани в общи линии елементи: цел, задачи, обект, предмет.

При формулировката на *целта на изследването* отбелязвам неяснота по отношение на посоченото, че ще се анализират „съществуващите методи за криминологична характеристика на екстремизма...“. Методите/показателите/признаците за криминологична характеристика на престъпността и нейните видове са много добре развити в теорията и се прилагат безпроблемно при емпиричните изследвания. Вероятно докторантът е имал предвид нещо друго.

Посочени са 8 *задачи* за реализиране целта на изследването. Прави впечатление, че изброяването на задачите не е формално, а добре предварително обмислено при програмиране на дисертационното изследване. Докторантът е следвал изпълнението на задачите, като е успял да постигне в по-голямата част на изложението на отделните глави и точки на труда съответствие с тяхното реално изпълнение. Добро впечатление прави, че на места свързва едни или други изследователски методи с изпълнението на съответните задачи и обратно.

Обектът и предметът на дисертационното изследване са правилно дефинирани. Много важен методологичен елемент на едно криминологично изследване е *понятийният апарат*. Съвсем основателно една от задачите на изследването се отнася до основното понятие „екстремизъм“. Но тук бих отбелязала, че докторантът не е дал свои работни определения за това в какъв смисъл използва понятията „фактори и предпоставки“, „криминогенни фактори“, „условия и фактори“, „фактори“, „причини“. Така се е получила понятийна еkleктика и неяснота за читателите. Също така би следвало да се уточни, че понятията „профилактика“, „превенция“ и „предупреждение“ на екстремистката престъпност се употребяват като синоними.

От обичайните *общонаучни методи* са използвани богатите възможности, които предоставя сравнителният метод: относно законовата регламентация на екстремистките престъпления в различни държави и региони; при установяване на несъответствия между Шанхайската конвенция и национални закони; при анализа на различни превантивни мерки и т.н.

От *частнонаучните методи* широко е използван статистическият метод в две насоки. Едната насока е представянето на размерите и структурата на общата и екстремистката престъпност. Втората насока е използването на данни на Статистическия комитет на Министерството на националната икономика на Република Казахстан и на Световната банка като илюстрация на съпътстващи връзки на макро равнище между равнището на екстремистката престъпност, от една страна, и на доходите на населението, нивото на бедност; дела на населението с доходи под прага на бедността, състоянието на корупцията, от друга страна. Докторантът е нарекъл това „социологически метод“, който е позволил да се разгледа развитието на екстремистките престъпления през призмата на процесите и явленията, протичащи в обществото. Но това всъщност е използван в емпиричната криминология съдържателно-криминологичен метод, основан на разглеждането на съпътстващи статистически връзки между престъпността и различни явления, имащи статистически измерители. Този метод задължително се използва при прогнозирането на престъпността.

Като важен приносен момент от изследователско естество оценявам проведеното анонимно проучване с участието на 726 души от всички региони на Казахстан. Въпросите, включени във въпросника, са добре обмислени с оглед задачите на изследването, включително и за установяване на най-важните фактори за радикализация на населението. Посочено е, че участниците в проучването са подбрани чрез „случаен избор“. Всъщност формирането на извадката е по метода на отзовалите се лица. Извадката не само че не е представителна, но от разпределението по демографски признаци се вижда, че това е една силно „изкривена“ извадка, включваща преди всичко млади хора и жени. Има и противоречиви неща: не би могло при 54,4% непълнолетни участници в анкетата и 28,8% – на възраст от 19 до 25 години, да има такъв висок процент респонденти с висше образование.

Представителни за цялата страна изследвания са по възможностите на социологически агенции или на екипи от изследователи. В случая оценявам научната смелост на докторанта, че е направил такова проучване и още повече – научната му честност за това, че е представил данните такива, каквито са, което дава възможност на читателя да направи собствена преценка на достоверността на резултатите и собствени изводи на база на анкетната статистика. Собственият ми дългогодишен опит в емпиричните изследвания показва, че всяка извадка, независимо доколко е

представителна, може да бъде полезна, стига анализаторът да не представя манипулирани резултати. В случая мога да се съглася с извода на докторанта, че получените резултати „дават насоки за по-нататъшни дискусии и изследвания при разработването на препоръки за прилагане на програми за дерадикализация на обществото и превенция на престъпността в тази посока (стр. 39 на дисертацията).

Пропуск в описанието на методическата част на проведеното изследване е, че не е отбелязана как е проведена анкетата със 75 сътрудника от правоохранителните органи. Нужна е повече информация за организацията и самото осъществяване на контент-анализа на журналистическите материали.

5. Научно-теоретични и научно-приложни приноси в дисертационния труд

5.1. Като *теоретичен принос* в дисертационния труд на Серик Умбетбаев в посока на ***обогавяване на криминологичното научно познание*** оценявам следните моменти:

- даването на собствено определение за екстремизъм (независимо дали читателят е съгласен с това или не) въз основа на обширен анализ на различни авторски виждания и легални определения на явлението;
- опитът, макар и на доста ограничена база, да очертае проблема за личността на лицата с екстремистки наклонности и да даде профил на екстремиста;
- изводите от проведеното изследване относно спецификата на превенцията и контрола на екстремизма и екстремистката престъпност, допълващи общата теория на превенцията и контрола на престъпността (съставляваща съществена и важна част от предмета на криминологичната наука).

5.2. Обогаत्या се емпиричната база на криминологичната наука на Казахстан и съответно на сравнителната криминология с:

- данни за състоянието на екстремистката престъпност в Казахстан;
- резултати от двете проведени анкетни проучвания сред населението и правоохранителните органи, както и от извършения контент-анализ на журналистически материали. Независимо от допуснати слабости, това са своеобразни бази данни, които могат да послужат за сравнения при бъдещи подобни научни изследвания.

5.3. Като основни научно-приложни достижения на докторанта отбелязвам:

- сравнителноправният анализ на отговорността за екстремизъм в съвременното право на други държави и региони; изследването на опита на други държави за противодействие на екстремизма с фокус върху наказателноправното законодателство и приеманите стратегически документи;
- направената оценка на националната нормативна база, посочването на проблеми и противоречия, предлагането на подходи за тяхното решаване;
- направената наказателноправна характеристика на престъпленията с екстремистка насоченост в Република Казахстан;
- извършения криминологичен анализ на екстремистката престъпност в Република Казахстан: ниво, структура, динамика, латентност; криминогенни фактори, които пораждат и поддържат прояви на екстремизъм;
- анализирането и систематизирането на съществуващия в Казахстан модел за противодействие на екстремизма, на общосоциалните и специално криминологичните мерки за предотвратяване на престъпления с екстремистка насоченост;

- анализирането на насоките и даването на идеи и препоръки за усъвършенстване на системата за превенция на екстремистката престъпност, за гарантиране на правата и свободите на гражданите в процеса на противодействие на екстремизма, за постоянен мониторинг с цел идентифициране на различни прояви на радикализация, за провеждането на регулярни изследвания на виктимизацията като инструмент за реална оценка на мащабите на проблема и т.н.
- направените предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на наказателното законодателство и на закони, регулиращи превантивната дейност и предотвратяването на екстремизма.

Резултатите от дисертационното изследване могат да се използват в обучителния процес на студентите юристи по курсовете „Наказателно право“, „Международно наказателно право“, „Криминология“. Това се отнася и до преподаването в български юридически факултети, тъй като в дисертацията е отделено доста място на българското законодателство и на българската Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020). Трудът представлява интерес за изследователи и преподаватели по криминология, други правни науки, политология, социология, както и за практикуващи юристи и други специалисти.

6. Критични бележки и препоръки по дисертационния труд

В критичен аспект искам да обърна внимание на следното:

- Важна част от обучението на докторанти в ОНС „доктор“ по криминология е усвояването на методите на криминологичното емпирично изследване. Така че от гледна точка на изследователския аспект на работата на докторанта считам, че не е обърнато достатъчно внимание на методиката на дисертационното изследване (вж. т. 4 на рецензията).
- По структурата на труда – на места се получава впечатление за повторения в изложението на отделни точки и засягане на едни и същи въпроси на различни места. В някои точки започва да се губи структурата. Авторското определение на понятието „екстремизъм“ веднъж е дадено на стр. 45, след това – на стр. 198. В структурно отношение криминологичната характеристика на екстремистката престъпност би следвало да предхожда анализа на криминогенните фактори. Основните тези, дадени в увода, фактически не са тези, а изводи от изследването, поставени априори. Аргументацията на места не е достатъчна.
- В библиографията са посочени 296 източника. Всъщност бройката включва авторски материали, интернет източници, закони и правни актове, като последните се повтарят толкова пъти, колкото пъти са цитирани. Като цяло са спазени изискванията за научна коректност на ползваната литература, но на места в текста би следвало да има цитиране на съответните автори.

Направените бележки не намаляват качеството на получените резултати и на приносите.

С разработването на дисертацията Серик Утбенбаев има първоначално навлизане в темата. *Препоръчвам му да продължи работата по въпроси на екстремизма*, по които счита, че е натрупал знания и има капацитета да ги разработи по-задълбочено. Според мен, той би могъл на базата на теоретичната конструкция от дисертацията да направи разширен криминологичен анализ на протестите в Алмати от януари 2022 г. Сигурно

може да се намери достатъчно информация за това, включително и за участниците в събитията и техните мотиви.

7. Общи впечатления от работата на докторанта

Както беше вече посочено, дисертационният труд засяга сравнително нов, доста слабо проучен и разработен в криминологията проблем. Работата на докторанта е благоприятствана и улеснена от това, че въпросът за екстремизма в Република Казахстан е осъзнат като национален проблем и държавна политика, с вече прието конкретно законодателство, стратегии и други ръководни документи. Налице са Шанхайската конвенция за борба с тероризма, сепаратизма и екстремизма, законът „За противодействие на екстремизма“, Държавната програма за противодействие на религиозния екстремизъм и тероризма в Република Казахстан за 2018 – 2022 г. и др. Това принципно дава много добра база за извършване на изследване и съответно – за систематично изложение на дисертационния труд: анализ на актуалната ситуация относно състоянието на явлениято, организацията и резултатите от превантивната дейност и контрола; оценка на ефективността на дейността на органите на държавната и местната власт, правоприлагащите органи на различни нива, обществените сдружения и медиите за противодействие на екстремизма; предлагане на законодателни мерки и мерки за усъвършенстване на превантивната дейност.

Докторантът показва владение на криминологичната терминология и криминологични познания. Демонстрира възможности за обхващане на нормативна база и литературен апарат в достатъчна пълнота, способност за извършване на сравнителноправен и криминологичен анализ, за представяне на собствено мнение. Показва, че умее да се насочва към съответните източници, да ги анализира, да прави обобщения и изводи. Съвсем обяснимо е, че не навсякъде това е достатъчно задълбочено, издържано и аргументирано. Показва известна запознатост с техниката на емпиричното изследване, както и на статистическия анализ. Надявам се да е осъзнал необходимостта и ползата от собствените проучвания, защото именно те позволяват да се каже нещо различно и ново.

8. Автореферат

Авторефератът е изпълнен в обем от 31 печатни страници. В него правилно и в общи линии пълно са отразени основните изследователски резултати и изводи. Относно представените научни и научно-приложни приноси считам, че докторантът не е съумял достатъчно добре да ги формулира в съответната форма: някои звучат като изводи, някои – като изпълнени задачи. Освен това не са дадени в тяхната пълнота.

Докторантът Серик Умбетбаев има подадена декларация за оригиналност и истинност на резултатите от изследването и на представения дисертационен труд.

9. Публикации

По темата на дисертацията докторантът има 10 публикации, две от които са с еднакви заглавия, публикувани съответно в списание „Наука и живот Казахстан“ и Научен алманах на ВСУ. От останалите 9 публикации 5 са статии: 4 – в списание „Наука и живот Казахстан“ и Научен алманах на ВСУ. Четири от публикациите са доклади, представени на 2 международни конференции в Казахстан и 2 – на XX-та лятна научна

сесия на ЮФ-ВСУ. Две от публикациите са в съавторство. Една е на английски език в чуждестранно издание.

Като цяло наукометричните изисквания относно публикационната дейност на докторанта са изпълнени.

10. Заключение

Темата на дисертационния труд на **Серик Айтбекович Умбетбаев** „Криминологична характеристика на екстремизма и проблеми на борбата с него” е дисертабилна с висока значимост и актуалност на проблематиката.

Дисертационният труд удовлетворява изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България. Съдържанието и приносните моменти в труда са в областта на криминологията. **Оценката ми за него е положителна.**

Имайки предвид гореизложеното, **предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Серик Айтбекович Умбетбаев образователната и научна степен „доктор” по професионално направление „Право”, специалност „Криминология”.**

Член на научното жури и рецензент:

(проф. д.н. Юлия Бояджиева)

С о ф и я, 4 април 2023 г.